

Лабораторія «Корсак»: підсумки п'яти років діяльності

Ігор ЗАГОРОДНЮК, Михайло КОЛЕСНИКОВ

*Луганський національний університет імені Тараса Шевченка;
zoozag@ukr.net; ЛНУ, вул. Оборонна, 2, 91011, м. Луганськ.*

Загальна інформація

Лабораторія екології тварин та біогеографії «Корсак» створена рішенням Вченої ради Природничо-географічного факультету Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка¹ 28 вересня 2006 року. Лабораторія започаткована як творче об'єднання науковців, викладачів і студентів університету і суміжних навчальних і наукових закладів Луганська (Східноукраїнський національний університет і Луганський природний заповідник НАН України). Науковим консультантом Лабораторії є відомий зоолог і еколог, директор Національного науково-природничого музею НАН України, професор Ігор Ємельянов; керівник Лабораторії – старший науковий співробітник Ігор Загороднюк. Веб-сайт Лабораторії – «Екологія та охорона природи на сході України».

Передісторія: екоklub «Корсак»

Передісторія Лабораторії «Корсак» починається восени 2003 року, коли за ініціативою відомого луганського краєзнавця Олександра Кондратенка (1975–2004) в ЛДПУ було створено еколого-туристичний клуб «Корсак», який об'єднував дослідницький актив природознавців Луганського педагогічного університету. Клуб «Корсак» був однією з основних і напевно найбільш відомих форм природничої і краєзнавчої діяльності в ЛДПУ упродовж наступних трьох років (2003–2006). За цей час було проведено понад 30 експедиційних виїздів і стільки ж засідань клубу.

За три роки діяльності клубу до наукової роботи залучено багатьох молодих науковців, частина з яких згодом стала аспірантами інститутів НАНУ (Сергій Глотов, Віталій Бондарев, Оксана Приходько, Сергій Заїка, Марина Коробченко, Петро Форощук) і провідними фахівцями екологічних організацій і установ Луганщини (Віталій Ключев, Олександр Резнік, Данило Максименко, Дмитро Чуменко, Дмитро Zenцев та ін.).

¹ Нині – Факультет природничих наук ЛНУ імені Тараса Шевченка.

Восени 2006 р. кураторами клубу спільно з його студентським активом прийнято рішення про започаткування однойменної лабораторії «Корсак». Цьому сприяло кілька факторів: завершення навчання в університеті та початок самостійної роботи основної частини активу клубу, поява низки запитів на виконання науково-дослідних робіт еколого-зоологічного напрямку, формування основної наукової тематики «Корсака», зростання уваги до об'єднання після низки успішно проведених конференцій, впорядкованих видань і реалізованих проєктів. Звісно, сприяла цьому і відсутність в університеті структурних підрозділів (лабораторій або кафедр) відповідного наукового і освітнього спрямування.

Науково-дослідні і освітні проєкти Лабораторії

Головними проєктами і доробками Лабораторії «Корсак» є:

- 5.10.2005 р. – день створення веб-сайту екоклубу «Корсак»; протягом 2006–2007 рр. – його реконструкція під вже новою назвою: «Екологія та охорона природи на сході України (Екологія..., 2012).
- 2006 р. за підсумками XII Теріологічної школи-семінару впорядковано видання «Фауна в антропогенному середовищі» (Фауна..., 2006);
- протягом 2006–2007 рр. впорядковано видання «Теріофауна сходу України. Пам'яті Олександра Кондратенка» (Теріофауна..., 2006);
- 2007 р. впорядковано перший «червоний список» тварин Луганщини: «Список видів хребетних тварин, що підлягають особливій охороні на території Луганської області», затверджений облрадою 26.12.2007;
- 2007 р. – участь у міжнародному проєкті «Високоцінні для збереження ліси в Україні» в рамках програми сертифікації лісів; участь у зоологічній частині проєкту – «Практичний посібник з виділення високоцінних для збереження лісів в Україні» (Особливо цінні..., 2008);
- упродовж 2007–2009 рр. Лабораторія взяла активну участь у розробці та реалізації східноукраїнського сегменту міжнародного проєкту TACIS «Комплексне використання земель євразійських степів»;
- упродовж 2007–2009 рр. Лабораторія виконувала науково-дослідний проєкт «Раритетна фауна сходу України», підтриманий ЛНУ; результати представлено в низці спеціальних публікацій і презентацій;
- упродовж 2008 р. підготовлено видання «Раритетна теріофауна та її охорона» (Раритетна..., 2008), що, зокрема, включає огляд «Раритетна теріофауна східної України» (Загороднюк, Коробченко, 2008).
- 2009 р. взято активну участь у підготовці нового видання «Червоної книги України» (2009), для якого підготовлено 16 видових нарисів; відповідно до цього видання переглянуто, поновлено і затверджено «червоний список» хребетних Луганщини (Рішення..., 2010);

- 2010 р. – участь у підготовці унікального зведення «Фауна України: охоронні категорії» (Фауна..., 2010), яке охоплює всі групи тварин і враховує всі діючі в межах України «червоні» переліки;
- 2010–2011 рр. розроблено, представлено до владних структур і опубліковано документ «Програма моніторингу видів тварин і рослин, що охороняються, в Луганській області (Загороднюк та ін., 2011);
- 2011–2012 рр. – повна реконструкція веб-сайту Лабораторії і створення нових розділів, у т.ч. освітніх – для студентів і магістрантів у галузі зоології, екології тварин та охорони природи (Екологія..., 2012);
- 2012 р. підготовлено методичний посібник з програмою курсу і комплексом тестових завдань «Охорона тварин» (Загороднюк, 2012), рекомендований як для магістрантів спеціальностей «екологія» і «зоологія», так і фахівців у галузі охорони природи;
- 2012 р. (19–21.04) – проведення Всеукраїнської наукової конференції «Динаміка біорізноманіття 2012», якою започатковано цикл подібних конференцій; підготовлено збірку праць (Динаміка..., 2012).

Окрім того, колектив Лабораторії бере активну участь в організації щорічних теріологічних шкіл-семінарів Українського теріологічного товариства НАНУ (починаючи з 2005 р., коли екоclub «Корсак» провів XII Теріологічну школу-семінар під назвою «Синантропія ссавців та фауна урбоєкосистем»: Фауна..., 2006). Під керівництвом співробітників Лабораторії, щороку бл. 10 магістрантів готують дипломні проекти з питань зоології, екології, біогеографії та охорони тварин (Магістерські праці..., 2012); щороку 1–2 студенти виборюють призові місця на різноманітних всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт.

Поточні проекти

Значне місце в діяльності лабораторії посідає тема вивчення і охорони раритетної фауни, історичних змін фауни і динаміки появи адвентивних видів у складі аборигенних фауністичних угруповань. На початку 2012 р. співробітники Лабораторії зареєстрували в УкрІНТЕІ два нові проекти (керівник – старший науковий співробітник І. В. Загороднюк):

- «Біорізноманіття та динаміка зооценозів у наземних екосистемах сходу України» (колективний проект на 2012–2016 рр.);
- «Сучасний стан теріофауни та її багаторічні зміни на території України: аналіз поширення, екології та морфологічної мінливості модельних видів» (індивідуальний проект на 2012–2016 рр.).

Ще одним проектом, що розпочатий в Лабораторії, став проект, підтриманий Луганським національним університетом імені Тараса Шевченка, – «Каталог ссавців (Mammalia) України» (2012–2014 рр.). За його підсумками заплановано підготувати однойменне зведення.

Подяки

Від імені усього колективу Лабораторії «Корсак» висловлюю щиру подяку керівництву факультету природничих наук і ректорату ЛНУ імені Тараса Шевченка за постійну підтримку наших ініціатив.

- Динаміка біорізноманіття 2012* : збірка наукових праць / За ред. І. Загороднюка. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – 252 с.
- Екологія та охорона природи на сході України: сайт Лабораторії екології тварин і біогеографії Луганського національного університету / Веб-майстер і ведучий: Ігор Загороднюк.* – <http://corsac.luguniv.edu.ua> (версія 1.05.2012).
- Загороднюк І.* Охорона тварин : методичний посібник для студентів спеціальностей «Екологія» та «Біологія». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – 52 с.
- Загороднюк І., Коробченко М.* Раритетна теріофауна східної України: її склад і поширення рідкісних видів // Раритетна теріофауна та її охорона. – Луганськ, 2008. – С. 107–156. – ISBN 978-966-02-4638-6.
- Загороднюк І., Микитюк О., Перегрим М.* Програма моніторингу видів тварин і рослин, що охороняються, в Луганській області // Збірник наукових праць Луганського природного заповідника. – Луганськ, 2011. – С. 5–19. – ISBN 978-966-02-6214-0.
- Магістерські праці з екології тварин* // Сайт «Екологія та охорона природи на сході України». – <http://corsac.luguniv.edu.ua/main/magisterium.htm>.
- Особливо цінні для збереження ліси: визначення та господарювання.* (Практичний посібник для України) / За ред. Б. Проця, Р. Волосянчука. Друга редакція (20.06.2008). – Львів, Харків, 2008. – 147 с. – www.hcvf.org.ua/OCZL.pdf
- Перелік видів хребетних тварин, що підлягають особливій охороні на території Луганської області.* – Затверджено рішенням Луганської обласної ради від 26.12.2007 № 19/13.
- Раритетна теріофауна та її охорона* / За ред. І. Загороднюка. – Луганськ, 2008. – 312 с. – (Праці Теріологічної школи. Вип. 9). – ISBN 978-966-02-4638-6.
- Рішення № 2/26 від 30.12.2010 р.* «Про внесення змін до Переліку видів хребетних тварин, що підлягають особливій охороні на території Луганської області». – Луганська обласна рада VI скликання (II сесія). – <http://oblrada.lg.ua>.
- Теріофауна сходу України.* Пам'яті Олександра Кондратенка / За ред. І. Загороднюка. – Луганськ, 2006. – 352 с. – (Праці Теріологічної школи. Вип. 7). – ISBN 966-02-3985-8.
- Фауна в антропогенному середовищі* / За ред. І. Загороднюка. – Луганськ, 2006. – 246 с. – (Праці Теріологічної школи. Вип. 8). ISBN 966-02-3986-6.
- Фауна України: охоронні категорії.* Довідник. Видання друге, перероблене та доповнене / За ред. О. Годлевської, Г. Фесенка. – Київ, 2010. – 80 с. – ISBN 978-966-7830-13-5.
- Червона книга України.* Тваринний світ / За ред. І. А. Акімова. – Київ: Глобалконсалтинг, 2009. – 624 с. – ISBN 978-966-97059-0-7.